

מכות כא

עניין: חילוק מלאכות לשבת

ואין חילוק מלאכות ליו"ט

ירושלים במועדיה שבת א' השבת והמשכן

אולי מותר לפשוט את הבעיה כך: הרי מאיזה טעם יש חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליום טוב? - רש"י (מכות שם) מסביר שחילוק זה נובע מן הפסוקים. אבל בטעמא דקרא נראה להסביר, שלשבת יש חילוק מלאכות מפני שביתת השבת היא מעין שביתת שמים וארץ (כנזכר לעיל), והרי "ה' בחכמה יסד ארץ", וכשעושים דבר בחכמה, יש לכל מלאכה חשיבות בפני עצמה. למשל, אדם שרוצה לתפור מעיל, צריך להחליט כמה צמר לגזוז, כמה חוטי שְׁתִי לטוות וכמה חוטי ערב, צובע חלק מהחוטים בצבע זה, חלק בצבע אחר, תופר שרוול, תופר כפתורים, ועוד. לכל מלאכה יש משמעות וחשיבות עבור התכלית הסופית. לעומת זה, מלאכת יו"ט איננה זכר למעשה בראשית. היא זכר ליציאת מצרים. במצרים תכלית המלאכה לא היתה ליצור ממנה איזה דבר. המצרים הרי העבידו את אבותינו בעבודות שאינן מועילות, כפו עליהם לבנות "את פְתֹם ואת רַעַמְסֵס" (שמות א, יא), פיתום - שראשון ראשון פי תהום בולעו, רַעַמְסֵס - שראשון ראשון מתרוסס (סוטה יא, א). כלומר, בְּנִי שֶׁמֶרָאשׁ הִיָּה יָדוּעַ שֶׁלֹא תוּכַל לְהַחֲקִיִּים וּלְהַחֲזִיק מַעֲמָד, ולא נועדה אלא לשבור את גופם ורוחם של בני ישראל. נתנו מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים (שם, ב), שגם זה מורה שלא היו מעוניינים בעבודה תועלתית, אלא בעבודה לשמה, כדי לשבור את ישראל. כשעושים כך, אין חשיבות לכל מלאכה בפני עצמה, שהרי לא אכפת למצרי אם היהודי יזרע או יקצור או יעשה מלאכה אחרת, העיקר שיעבוד עד כלות כוחותיו וישבר ח"ו. על כן אין חילוק מלאכות ליו"ט, כי אין חשיבות לכל מלאכה בפני עצמה.

מהר"ל נצח ישראל פמ"ו

ויש לפרש כי זה ענין מצות עירוב תבשילין, שיום טוב הסמוך לשבת מניח עירוב תבשילין מבעוד יום קודם יום טוב, ואז אף ביום טוב יכול לתקן מאכלו לשבת, כי מה שצריך לתקן סעודות שבת קודם שבת רמז הוא שהשבת מענין עולם הבא, ומי שטרם בערב שבת יאכל בשבת ומי שלא טרם בערב שבת מה יאכל, ויום טוב הסמוך לשבת הם ימים טובים שיש לאדם כמו ימי המשיח וכל ימים טובים שיש לאדם, ואז לא יבשל בתחלה בהן לשבת שאין יום טוב מכין לשבת שיהיה מתקן בו בימות המשיח שהם ימים טובים או שאר ימים טובים שיש לאדם לא יכול לתקן מה שיאכל לעולם הבא, שזה אינו שאם מקיים מצות ומעשים כשביל שיש לו הרבה טובות והוא מקיים מצות אין זה כלום, לכך אין מבשלין מתחלה מיום טוב לשבת, וכמו שאמר

בנין אב תשובות ומחקרים ח"ב סי' כג

החילוק שבין שביתת מלאכה בשבת, לשביתת ממלאכת עבודה ביום טוב לדברי המגיד משנה היא לא רק בטעם השביתה, אלא גם במהות האיסור. בשבת שנאסרה כל מלאכה זכר למעשה בראשית, אסורה כל יצירה, ואילו ביום טוב לא המלאכה אסורה, אלא עבודת העובד, שצריך להרגיש עצמו חופשי ממלאכת עבודה. לפי זה ברור ההבדל שבין שבת ליום טוב בחילוק מלאכות, כדברי הרמב"ם (כפ"א הל' ג' בהל' יום טוב): "העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת כגון שזרע וכנה וסתר וארג בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת, שיש חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליום טוב". ואין כאן רק גזירת הכתוב, לפי שבשבת שנאסרה כל מלאכה היצירה אסורה, ויש חילוק מלאכות ואם קצר חרש וזרע חייב על כל מלאכה, לפי שעל כל מלאכה חייבה התורה, אולם ביום טוב שמלאכת עבודה אסרה תורה, לזכור כי היינו עבדים, את עבודת העושה מלאכה אסרה תורה. ומצד העושה אין חילוק אם חרש כמה פעמים או חרש קצר וזרע, שהרי חילול יום טוב בעבודה.

מגיד משנה פ"א מהלכות יו"ט ה"ה

וכיחות, ואני אומר שמלאכת עבודה כולל כל מה שדרך העצד לעשות לאדוניו ואין רוב בני אדם עושין אותה לעצמן אלא שוכרין אחרים לעשותם לפי שהוזהרנו צמלאכות אלו לזכור כי היינו עבדים והיינו עושין מלאכות אלו לאדונינו אבל כל מלאכה שדרך רוב בני אדם לעשותה כל אחד צדימו לעצמו לא הוזהרנו לפי שאינה מלאכת עבדים אלא אף האדונים עושין אותה ולזה כל מלאכה שאדם עושה ממנה לעצמו לימים הרבה דרך לעשותה על ידי אחרים כגון הצריכה והקצירה והטחינה וההרקדה אבל האפייה והלישה והשחיטה והבשול אין אדם מכין מהן לימים הרבה ורוב בני אדם עושין אותם לעצמן. כך נראה לי ועדיין נ"ע: